

Empowerment of Youth Based on the Qur'anic Thought of the Supreme Leader with Emphasis on Qur'anic Verses and Narrations

Mohammad Ali Alipour

Level 4 student, Khorasan Seminary, Mashhad, Iran. mohammad.a.a1367@gmail.com

Abstract

In contemporary societies, if a nation succeeds in raising its youth to be strong and capable, it will have no concern for its future, since the youth are the future managers and leaders of nations. The strength or weakness of countries in the coming years depends on the manner in which their youth act today. Some nations deprived of the blessings of religion and divine leadership face ambiguity in finding appropriate methods for nurturing powerful youth. However, the Islamic Republic, endowed with rich religious foundations and national traditions, can easily derive the means for strengthening the youth from the Qur'an. Indeed, these Qur'anic foundations have repeatedly been emphasized and elaborated upon with precision by the Supreme Leader of the Islamic Revolution. The purpose of this study is to examine and elucidate strategies for youth empowerment based on the Qur'anic thought of Ayatollah Khamenei, with emphasis on Qur'anic verses and Islamic narrations. The study employs a descriptive-analytical method. The means of empowering the youth can be examined in two dimensions: the role of the youth themselves and the role of society. Among the roles of the youth are strengthening religiosity—since successful individuals always derive their strength from God—enhancing determination and effort, and reinforcing the spirit of risk-taking. Regarding the role of society, particular attention must be paid to the place of learning and education in empowering the youth. Society must not neglect providing opportunities for youth participation and skill development.

Keywords: Empowerment, Youth, Qur'anic Thought, Ayatollah Khamenei.

Received: 2023/05/02 ; **Revision:** 2023/07/09 ; **Accepted:** 2023/09/05 ; **Published online:** 2023/12/26

Publisher: Teacher-Propagator Training Center of Seminaries
<https://tarbiatmotali.ismc.ir/>

Article type: Research Article
© the authors

توانمندسازی جوانان بر مبنای اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری با تأکید بر آیات و روایات

محمدعلی علیپور

طبله سطح ۴، حوزه علمیه خراسان، مشهد، ایران. mohammad.a.a1367@gmail.com

چکیده

در جوامع امروزی اگر ملتی بتواند جوانان خود را قوی و مقتدر تربیت کند، برای آینده خود نگرانی نخواهد داشت. چون جوانان مدیران آینده کشورها هستند. قوت و ضعف کشورها در سال‌های بعد، به نوع حرکت امروز جوانان آنها بستگی دارد. برخی از کشورها که از نعمت دین و رهبری الهی محروم هستند، برای یافتن روشی مناسب در تربیت جوان پرتوان، دچار ابهام می‌باشند. اما جمهوری اسلامی با داشتن مبانی غنی دینی و آداب ملی، می‌تواند راه‌های قوت بخشیدن به جوانان را به راحتی از قرآن استخراج کند. البته این مبانی قرآنی در لسان رهبر معظم انقلاب نیز بارها تکرار شده و ظرافت‌های آن را به طور دقیق تبیین فرموده‌اند. هدف این تحقیق، بررسی و تبیین راهکارهای توانمندسازی جوانان بر مبنای اندیشه‌های قرآنی آیت‌الله خامنه‌ای، با تأکید بر آیات و روایات اسلامی است که به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. راه‌های قوت بخشیدن به جوانان را می‌توان در دو قسم نقش جوانان و نقش جوامع بررسی کرد. از جمله نقش جوانان، افزایش دینداری است. افراد موفق در انتخاب مسیر و حرکت همیشه توان خود را از خدا می‌گیرند. تقویت همت و تلاش و تقویت روحیه خطرپذیری از دیگر نقش‌های جوانان برای توانا شدن است. در زمینه نقش اجتماع، می‌توان به جایگاه علم‌آموزی در توانمند کردن جوانان اشاره کرد. جامعه باید از میدان دادن به جوانان و مهارت‌آموزی به آنها غافل نشود.

کلیدواژه‌ها: توانمندسازی، جوانان، اندیشه‌های قرآنی، آیت‌الله خامنه‌ای.

۱. مقدمه

جوانان به‌عنوان آینده هر جامعه، نقشی بسیار حیاتی در توسعه و پیشرفت آن دارند. در جامعه‌های اسلامی، توانمندسازی جوانان و آموزش آنها براساس ارزش‌ها، اخلاق‌ها و آموزه‌های دینی اسلامی، از اهمیت بسیاری برخوردار است. توانمندسازی جوانان در اسلام نه‌تنها به توسعه شخصی و اجتماعی آنها کمک می‌کند؛ بلکه راهی برای پیشرفت کلیه جوانان در جامعه و تحقق مقاصد الهی است. با سرمایه‌گذاری در توانمندسازی جوانان در اسلام، می‌توان یک آینده روشن‌تر برای جوامع اسلامی رقم زد. این مقاله، تلاشی برای بررسی عمیق توانمندسازی جوانان در اسلام و ارائه نکات و پیشنهاداتی برای ترویج آن در جوامع اسلامی است. جوانان در اسلام به‌عنوان نیروی حیاتی جامعه به‌شمار می‌آیند. آنها همچون بذرهایی قوی هستند که با داشتن امکانات و آموزش‌های مورد نیاز، به درختانی پرمثمر تبدیل خواهند شد و در رشد و توسعه جامعه، سهم بیشتری خواهند داشت. بنابراین، توانمندسازی جوانان در جامعه اسلامی، جایگاه ویژه‌ای دارد. آینده جامعه اسلامی بسته به توانمندسازی جوانان آن است. جهت توانمندسازی جوانان در اسلام، باید مساعدت‌های لازم در طول راه ارائه شده و شرایط محیطی مناسب برای رشد و توسعه آنها فراهم شود. از ضرورت‌های این تحقیق آن است که امروزه جوانان در ابهام حرکت می‌کنند. آنها دقیقاً نمی‌دانند که برای تحقق خواسته‌های خود باید چه کاری انجام دهند. بسیاری از آنها نمی‌دانند که برای رسیدن به مقصد باید از چه راه‌هایی عبور کنند. برای همین، گاهی با جوانانی مواجه می‌شویم که فقط منتظر هستند جامعه و خانواده برای آنها کاری انجام بدهند؛ اما از مسئولیت‌های خود غافل‌اند. جوانان به‌عنوان آینده هر جامعه به‌شمار می‌آیند. توانمندسازی جوانان در اسلام نه‌تنها به توسعه شخصی و اجتماعی آنها کمک می‌کند، بلکه راهی است برای پیشرفت کلیه جوانان در جامعه و رسیدن به فردایی بهتر و بهترین نتیجه‌گیری از زیربناهای ارزشمندی که در آنها وارد شده‌اند. توانمندسازی جوانان در اسلام، به‌عنوان یک راه برای تحقق مقاصد الهی و اهداف دینی در نظر گرفته می‌شود. این امر شامل ترویج ارزش‌ها و اصول دینی، تقویت مهارت‌های علمی و عملی و ترویج اخلاق و مسئولیت اجتماعی است. همانا قلب جوانان مثل زمین خالی است؛ «إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدَثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ» (مجلسی، ۱۴۰۶ق، ج ۱۳، ص ۸۲). رهبر معظم انقلاب نیز، سپردن کارها به جوان‌ها را مهم می‌داند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۰۹/۰۳). در اسلام، توانمندسازی جوانان بسیار اهمیت دارد و به‌عنوان یک نقطه مهم در تعالی و پیشرفت جامعه در نظر گرفته می‌شود. قرآن به‌طور مداوم بر اهمیت توجه به جوانان تأکید می‌کند. «إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى» (کهف، ۱۳)؛ «قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ» (صافات، ۱۰۲) و... در تاریخ اسلام، نمونه‌های فراوانی از توانمندسازی جوانان وجود داشته است.

انتخاب رسول اکرم (ص) و امیرالمؤمنین علی (ع) به عنوان وصی و امام پس از ایشان، نشان دهنده اهمیت جوانان در اسلام بوده است.

سوال اساسی پژوهش حاضر این است که جوانان در اندیشه قرآنی مقام معظم رهبری چگونه توانا می شوند؟ نقش جوانان در توانا شدن خود چیست؟ نقش جامعه در نیرو دادن به جوانان چگونه انجام می شود؟

۲. مفاهیم پژوهش

۲-۱. توانمندسازی

توانایی به معنای قوت و قدرت داشتن است. قُوَّة به معنای نیرو و نیرومندی است (طریحی، ۱۳۸۷ق، ج ۱، ص ۳۵۱). طنابی که برخی از رشته های آن ضخیم تر از دیگر بخش هایش باشد، «حَبْلُ مُقْوًی» نامیده می شود. این نوع طناب به این صورت ساخته می شود که برخی رشته ها را شل می کنند و برخی دیگر را تغییر می دهند (فیروزآبادی، ۱۴۱۴ق، ج ۲۰، ص ۱۰۸). قوت در کتب لغت، به معنای قدرت و جدیت در کار معنا شده است.

۲-۲. جوان

«فَتًی» به معنای تازه جوان است. به دختر جوان «فتاة» گفته شده و به طور کنایه برای غلام و کنیز (برده) نیز استعمال می شود (طریحی، ۱۳۸۷ق، ج ۱، ص ۳۲۵). واژه «فَتًی» در اصل به معنای فرد بزرگوار و نجیب است و در ابتدا به عنوان مصدر از «فَتًی» (جوان و دلاور بودن) گرفته شده و سپس، به عنوان صفت برای شخص به کار رفته است؛ مثلاً گفته می شود: «رجل فَتًی» (ابن منظور، بی تا، ج ۱۵، ص ۱۴۷). این کلمات در مورد حیوانات نیز به کار می روند. جمع «فَتًی»، «فَتیانٌ وَ فُتُو» آمده است و «فَتًی»، هنگامی که برای سنین مختلف به کار رود، به صورت «أَفْتَاء» جمع بسته می شود (ازهری، ۱۴۲۱ق، ج ۱۴، ص ۲۳۳). پس به جوانان فتی گفته می شود.

در رویکرد جامعه شناختی، جوانان، یک گروه اجتماعی هستند و فرد جوان یکی از اشخاص عضو این گروه است که دارای نگرش ها، رفتارها، برخوردها، گرایش ها و مشخصه های اجتماعی خاص خود است. از منظر حقوقدانان و نظام حقوقی نیز جوانان دارای تعریف خاص خود هستند. براساس این رویکرد یک شهروند، یا شخص نابالغ و کودک و به تعبیری صغیر است و یا مرحله بلوغ اجتماعی را پشت سر گذاشته و به سن قانونی مثلاً ۱۸ سال رسیده است. یکی دیگر از رویکردهایی که به مفهوم جوان و جوانی می پردازد، رویکرد دینی اسلامی است. هرچند به افرادی که دارای روحیه جوانی، امید به آینده، نشاط و پویایی باشند،

جوان گفته می‌شود؛ اما در مقاله پیش‌رو منظور از جوان، همان تعریف لغوی است که شامل افرادی است که دوره نوجوانی را سپری کرده‌اند و الان آماده نقش‌آفرینی جدی در جامعه می‌باشند.

مفهوم توانمندسازی جوانان اشاره به فرآیندی دارد که با هدف توسعه و تقویت قدرت‌ها، مهارت‌ها، اعتماد به نفس و ارتقای ظرفیت‌های جوانان صورت می‌گیرد. این فرآیند بر اساس ارزش‌ها، اصول و اهدافی مشخص صورت می‌گیرد و سعی در رشد و پیشرفت جوانان در زمینه‌های مختلفی دارد. توانمندسازی جوانان به عنوان یک فرآیند چندجانبه، از طریق ارائه فرصت‌های آموزشی، تمرینات عملی، تمکین، راهنمایی و حامی‌گری صورت می‌گیرد. این فرآیند در نهایت، به جوانان کمک می‌کند تا بر خود و زندگی خود کنترل داشته باشند، تصمیم‌های خود را به صورت مستقل بگیرند و بهترین وجه خود را در مواجهه با چالش‌ها و فرصت‌های زندگی به کار بگیرند. توانمندسازی جوانان در اسلام نیز نه تنها شامل تقویت قابلیت‌های علمی و فنی آنان است، بلکه شامل تقویت ارزش‌های معنوی و اخلاقی، توانمندی‌های روحانی و رفاه جامعه نیز می‌شود. در اسلام، توانمندسازی جوانان به منظور تبیین و تقویت خصایص برتر آنان، پرورش ارزش‌های اخلاقی، روحانی و اجتماعی و توانمندی‌های علمی و فنی است که به آنها کمک می‌کند تا در حیات شخصی، اجتماعی و دینی به بهترین شکل ممکن تعامل کنند و نقش مثبتی در تحول و پیشرفت جامعه داشته باشند. توانمندسازی جوانان باعث تقویت هویت و اعتماد به نفس آنان می‌شود. با دستیابی به موفقیت‌ها و پیشرفت در مسیر توانمندسازی، جوانان خودباوری و اعتماد به نفس بیشتری را تجربه می‌کنند که در تمامی جوانب زندگی به آنها کمک می‌کند.

جوانان، به عنوان آینده جامعه، نقش بسیار مهمی در توانا کردن خود و دیگران دارند. آنها با انرژی، انگیزه و توانایی‌های ذهنی خود می‌توانند به عنوان موتور اصلی توسعه فردی و اجتماعی عمل کنند. این نقش‌آفرینی باعث می‌شود که جامعه به سمت رشد و پیشرفت حرکت کند. از این رو، اهمیت آموزش و توانمندسازی جوانان برای توانا شدن و پرورش استعدادهایشان بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است.

۳. نقش‌های جوانان در افزایش دینداری خود

جوانان در ابعاد مختلفی می‌توانند خود را توانا کنند. یکی از ابعاد توانمندی آنها توجه کردن به کیفیت دین‌داری خود است. دین با اتصال به منبع آسمانی می‌تواند افراد را برای زندگی مناسب تقویت کند.

۳-۱. افزایش دینداری

افزایش دین‌داری در جوانان می‌تواند تأثیرات مثبت بسیاری بر جوانان و جامعه داشته باشد. ارتقاء دین‌داری می‌تواند به جوانان به عنوان یک الگوی زندگی اخلاقی و انسانی کمک کند و آنها را در مسیری

متعالی و معنوی قرار دهد. افزایش دین‌داری می‌تواند به تقویت اخلاق و ارزش‌های معنوی در جوانان کمک کند و آنها را از انحرافات اخلاقی دور نگه دارد. دین به زندگی افراد معنا می‌دهد و فرد می‌تواند در مشکلات زندگی، تکیه‌گاه خوبی داشته باشد. دین‌داری به مردم کمک می‌کند در راه‌های مشکل به‌خوبی قدم بگذارند. این فقط ایمان است که راه‌ها را آسان می‌کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۸/۰۷/۱۹). در زندگی دنیا نیاز به توانمندی و قوت است، این توان فقط از ناحیه خدای متعال عطا می‌شود. قوت فقط با خدای متعال ممکن است؛ «لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» (کهف، ۳۹؛ طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۶، ص ۷۲۷). الگوی معرفی شده توسط قرآن در این مورد، حضرت یوسف (ع) است که در دوره جوانی در خانه عزیز مصر و در کنار زنی به نام زلیخا زندگی می‌کند. یوسف، در اوج جوانی و دوران کوره آتشین شهوت و زلیخا، زنی که از سیمایی زیبا برخوردار است؛ همه زمینه‌ها برای کام‌جویی آنان فراهم است. قرآن کریم می‌فرماید: «وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ» (یوسف، ۲۳) و آن زن که یوسف در خانه او بود، از او تقاضای کام‌جویی کرد، درها را بست و گفت: بیا به‌سوی آنچه برای تو مهیاء است، یوسف گفت: پناه می‌برم به خدا... آن زن قصد او کرد، و او نیز -اگر برهان پروردگار را نمی‌دید- قصد وی می‌نمود: اینچنین کردیم، تا بدی و فحشا را، از او دور سازیم؛ چراکه او از بندگان مخلص خالص شده ما بود. رهبر معظم انقلاب در تفسیر این آیه، اهمیت تقوای حضرت یوسف (ع) را معیاری برای گذشتن از تمام مادیات و شهوات می‌داند (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۷/۱۰/۲۴).

۱-۱-۳. استغفار

همچنین آیات دیگری از قرآن نیز، دریافت برکات دنیایی را هم از نتایج توجه به خدا بیان کرده‌اند. «و اگر اهل شهرها و آبادی‌ها ایمان می‌آوردند و پرهیزکاری پیشه می‌کردند، یقیناً [درهای] برکاتی از آسمان و زمین را بر آنان می‌گشودیم»؛ «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» (اعراف، ۹۶). «و اینکه از پروردگارتان آمرزش بخواهید، سپس به‌سوی او بازگردید تا آنکه شما را تا پایان زندگی از بهره نیک و خوشی برخوردار کند»؛ «وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا» (هود، ۳؛ قرطبی، ۱۳۶۴، ج ۹، ص ۴). بهره‌مندی نیکو در دنیا با استغفار حاصل خواهد شد (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۰۸/۰۸). دینداری در حالی که حال معنوی انسان را خوب می‌کند، و روح را قوی می‌کند، جسم را نیز قوت می‌بخشد. در آیات قرآن دوری از گناه و برگشت به‌سمت خدا موجب قوت گرفتن بیان شده است. «ای قوم من! از پروردگارتان آمرزش بخواهید، آنگاه به‌سوی او بازگردید، [تا] برای شما باران فراوان و پی‌درپی فرستد و نیرویی بر نیرویتان بیفزاید»؛ «وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ

مِدْرَارًا وَيَزِدُّكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ» (هود، ۵۲). مراد از زیادی قوت، زیادی قوت ایمان بر قوت بدن است. «قیل المراد بها زيادة قوة الإيمان على قوة الأبدان» (طباطبایی، ۱۳۹۰ق، ج ۱۰، ص ۴۴۴). استغفار نیروی شما را افزایش می‌دهد (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۰۱/۲۳).

۲-۱-۳. قرآن خواندن

قدرت معنوی می‌تواند انسان را در مقابل قدرت‌های مادی مقاوم کند تا بر آنها پیروز شود. «قوم بنی اسرائیل نیز با قدرت‌های معنوی، توانستند فرعون را مغلوب کنند. این قدرت معنوی است که توان ایستادگی در برابر شکنجه‌های فرعون را به آنها داد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۱۰/۱۸). «قرآن در زندگی مادی ما برکات متعددی دارد. انس با قرآن به ما نیرو و توان می‌دهد. انس با قرآن می‌تواند برای جوانان مایه قوت و اقتدار باشد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۰۲/۲۷).

۳-۱-۳. توکل بر خدا

در دفاع مقدس، توانایی‌های رزمندگان با نیروی توکل به خدای متعال و قوت گرفتن از او حاصل شد تا توانستند دشمنان را مغلوب کنند. «دفع خطرات عظیم جنگ تحمیلی نیاز به توان فراوانی داشت. حضور پیدا کردن در میدان جهاد و تحمل مشکلات آن، فقط از عهده جوانان مؤمن انقلابی برمی‌آمد. اینها بودند که با نیروی ایمان، این تهدیدها را به فرصت تبدیل کردند» (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۲/۰۴/۰۴). «برای تحقق آرمان‌های انقلاب و حرکت به سمت چشم‌انداز، یک حرکت عمومی در کشور نیاز داریم. این حرکت فقط با محوریت جوانان مؤمن و متعهد قابل انجام است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۰۳/۰۱).

۴-۱-۳. تقویت همت

همت داشتن در جوانان خیلی اهمیت دارد. آنها نباید خیلی زود خسته شوند و شانه خود را از بار مسئولیت خالی کنند؛ بلکه با ادامه مسیر است که موفقیت حاصل می‌شود. «گاهی برخی از جوانان خیلی زود خسته می‌شوند و شانه از بار مسئولیت خالی می‌کنند. تعبیر رایج «ولیش» را زیاد به کار می‌برند. اما این بدترین بلا برای جوانان است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۷/۱۱/۱۳). در ادعیه هم وجود دارد که از خدای متعال بخواهید تا سستی را از شما بگیرد. بر ما منت گذار به (عطا کردن) نشاط، و ما را پناه ده از سستی، ناتوانی، بیماری‌ها، آسیب، بی‌حوصلگی و ملالت. «أَمْنُنْ عَلَيْنَا بِالنَّشَاطِ وَأَعِزَّنَا مِنَ الْفَسْلِ وَالْكَوْ الْعُجْزِ وَالْعِلَالِ وَالضَّرَرِ وَالصَّجَرِ وَالْمَلَلِ» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۹۱، ص ۱۲۵). همچنین در روایات، بر تلاش برای انجام محکم کارها نیز تأکید شده است. «رَحِمَ اللَّهُ أَمْرًا عَمِلَ عَمَلًا فَأَتَقَنَّهُ»؛ رحمت خدا بر آن کسی که اگر کاری را انجام بدهد، آن کار را متقن انجام بدهد، محکم انجام بدهد. از کارهای مهم برای

فرد کارگر، انتقان در کار است (عریضی، ۱۴۰۹ق، ص ۹۳).

۴. راه‌های تقویت همت در جوانان

۱-۴. تشویق جوانان به کارهای فنی

تشویق جوانان به انجام کارهای فنی از امور تقویت همت در جوانان است. «یکی دیگر از مصادیق همت داشتن، انجام کارهای فنی است. از اشکالات مدارس امروز این است که دانشگاه‌گرایی در آن زیاد است. دانشگاه به گونه‌ای در ذهن نوجوانان بزرگ شده است که اگر به دانشگاه نروند، انگار اصلاً درس نخوانده است. بخش‌های فنی و هنرستان‌ها باید در کشور تقویت شود» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۰۲/۱۷). «کشور به مقدار نیاز به علم، به پنجه‌های کارآمد هم نیاز دارد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۰۶/۱۶). در روایات، تحمل سختی کار، کفاره گناهان بزرگ شمرده شده است. همانا برخی از گناهان هستند که نه نماز و نه روزه آنها را پاک نمی‌کند. پرسیده شد: ای رسول خدا! پس چه چیزی آنها را پاک می‌کند؟ فرمود: اندوه‌ها و سختی‌هایی که در طلب روزی (و معیشت) به انسان می‌رسد. «إِنَّ مِنْ الذُّنُوبِ ذُنُوبًا لَا يُكَفِّرُهَا صَلَاةٌ وَلَا صَوْمٌ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا يُكَفِّرُهَا قَالَ الْهُمُومُ فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ» (قمی، ۱۴۱۴ق، ج ۲، ص ۱۶۸). پس انجام امور فنی و مشکل در کنار افزایش همت، موجب اجر و فایده فراوان نیز است.

۲-۴. انجام کار جهادی

رهبر معظم انقلاب رفتارهای افراد پرتلاش را مصداق حرکت‌های جهادی می‌داند و می‌فرماید در جمهوری اسلامی هر جا که به موفقیت و پیشرفت هم رسیدیم، با تلاش فراوان و روحیه جهادی به آن دست یافته‌ایم. پیشرفت‌های صنعتی، فنی و سیاسی را افراد مؤمن و انقلابی به نتیجه رسانده‌اند. هر جایی که پای فساد و اشرافی‌گری و رفتارهای غیرانقلابی در میان بوده است، کارها روی زمین مانده است (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۰/۱۰/۱۹). در احادیث، عظمت افراد در گروی مقدار همت آنها بیان شده است. «قَدَّرَ الرَّجُلُ عَلَى قَدَرٍ هِمَّتِهِ» (حلوانی، ۱۴۰۸ق، ص ۴۶). تلاش کردن آنقدر مهم است که در تعلیم اسلامی، تلاش برای طلب روزی حلال، خیلی سفارش شده و حتی بر همه افراد واجب شده است؛ «طلب الحلال فریضة على كل مسلم و مسلمة» (بروجردی، ۱۳۸۶، ص ۲۲).

۳-۴. تقویت تلاش

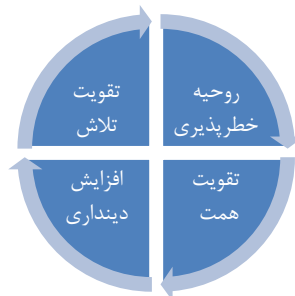
تلاش و کوشش در جوانان از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چراکه این دوره از زندگی، بستری برای کشف استعدادها، فرصت‌های یادگیری و شکل‌گیری افق‌های جدید شغلی و تخصصی است. جوانی

زمانی است برای شکل دادن به هویت شخصی و حرفه‌ای. تلاش و پشتکار می‌تواند به جوانان کمک کند تا خود را بهتر شناخته و به استقلال فکری و مالی برسند. چالش‌ها و تجربیات مختلف، نقش مهمی در رشد شخصیتی و توسعه فردی دارند. تلاش و تعیین اهداف به جوانان کمک می‌کند تا مهارت‌های جدیدی را یاد بگیرند و از پتانسیل خود بهره‌جویند. «هر ملتی برای رسیدن به قدرت و آبرو باید تلاش کند. با تنبلی، هیچ‌کسی نمی‌تواند به مقام و برتری برسد. مجاهدت است که می‌تواند ملت‌ها را سر بلند کند. البته تلاش، شکل‌های گوناگون علمی، اقتصادی و اجتماعی دارد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۰۱/۰۶). در قرآن کریم هم، به انجام سعی و تلاش تأکید فراوانی شده است. «و کسانی که آخرت را در حالی که مؤمن هستند بخواهند و با تلاشی کامل [و خالصانه] برای [به‌دست آوردن] آن تلاش کنند، پس تلاششان به نیکی مقبول افتد [و به آن پاداششان دهند]»، «من أراد الآخرة و سعی لها سعيها» (اسراء، ۱۹). «إِنَّ سَعِيكُمْ لَشَيْءٌ قَلِيلٌ» (لیل، ۴). «و کسانی که برای [به دست آوردن خشنودی] ما [با جان و مال] کوشیدند، بی‌تردید آنان را به راه‌های خود [راه رشد، سعادت، کمال، کرامت، بهشت و مقام قرب] راهنمایی می‌کنیم»، «و الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا» (عنکبوت، ص ۶۹). در کتب لغت نیز «جُهد»، تلاش زیاد معنا شده است. «شَيْءٌ قَلِيلٌ يَعِيشُ بِهَ الْمُقِلُّ عَلَى جَهْدِ الْعِيشِ» (فراهِیدی، ۱۳۶۴ق، ج ۳، ص ۳۸۶). رهبر معظم انقلاب همیشه بر تلاش و مجاهدت سفارش نموده و الگوی تلاش را نیز امیرالمؤمنین(ع) معرفی کرده‌اند. همیشه به جوانان می‌فرمایند که «با این تلاش شما است که فردای کشور به مراتب بهتر از امروز خواهد بود» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۰۹/۱۵). تلاش کردن و به نهایت رساندن کارها در نهج‌البلاغه نیز مورد سفارش امیرالمؤمنین(ع) بوده است. «کار کار (تلاش، تلاش)، سپس پایان پایان (به سرانجام رساندن کار)، و پایبندی پایبندی (بر استمرار و استقامت در مسیر)»، «العمل العمل، ثم النهاية النهاية، والاستقامة الاستقامة» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۷۶). استقامت در کتاب «لسان العرب» به معنای محکم نگاه داشتن چیزی آمده است (ابن منظور، ۱۳۸۵، ج ۱۲، ص ۵۰۰).

۴-۴. داشتن روحیه خطرپذیری

روحیه خطرپذیری در جوانان، یکی از ویژگی‌های اساسی است که می‌تواند نقش مهمی در رشد، نوآوری و پیشرفت شخصی و حرفه‌ای آنها داشته باشد. این روحیه به معنای آمادگی برای قدم گذاشتن به بیرون از حوزه راحتی و پذیرش احتمال شکست است؛ ویژگی‌ای که می‌تواند فرصت‌های تازه‌ای را فراهم آورد. خطرپذیری زمینه‌ساز تجربه‌های نو و کسب دانش جدید است. جوانانی که از ترس شکست پاپس نمی‌کشند، ممکن است به ایده‌ها و راه‌حل‌های نوآورانه دست یابند. در عصر حاضر که تغییر و تحول سریع

اتفاق می‌افتد، خطرپذیری به جوانان کمک می‌کند تا به سرعت با تغییرات سازگار شوند. جوانان برای موفق شدن نباید از انجام کارهای جدید ترس داشته باشند. بلکه خطر کردن، یکی از رموز موفقیت است. «از دیگر عوامل موفقیت جوامع، داشتن روحیه خطرپذیری است. و ترسیدن از شکست، خیلی آسیب دارد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۰۶/۲۵). در آیات قرآن هم می‌توان این روحیه خطرپذیری را دید و آن را یکی از رموز موفقیت انبیاء دانست. حضرت ابراهیم (ع) نیز با پذیرش خطر، اقدام به بت‌شکنی کرد و آتش عظیم نمرودیان را به جان خرید. هرچند که با عنایت الهی از آن به سلامت بیرون آمد (انبیاء، ۶۰-۷۰). رهبر معظم انقلاب، داستان حضرت ابراهیم را در این آیه بیان کرده و این حرکت ایشان را مصداقی برای شجاعت بیان کرده‌اند (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۳/۰۱/۰۱). حضرت شعیب (ع) نیز تهدید به سنگسار و طرد و مرگ می‌شود؛ ولی با این همه دست از اصلاحات خود برای تغییرات کلان در حوزه رفتار اقتصادی برنمی‌دارد (هود، ۹۱). در روایات هم، خطرپذیر بودن مورد سفارش فراوان قرار گرفته است. همچنین آمده است که افراد ریسک‌پذیر، اموال زیادی کسب می‌کنند. سوارشدن بر سختی‌ها، ثروت‌ها را به دست می‌آورد. «رَكُوبُ الْأَهْوَالِ يَكْسِبُ الْأَمْوَالَ» (لثبی واسطی، ۱۳۷۶، ص ۲۶۹). در لسان رهبر معظم انقلاب، از مهم‌ترین عناصر تأثیرگذار در پیشرفت‌های ملی برای کشورها، داشتن روحیه خطرپذیری است. ایشان این صفت را در بین غربی‌ها پررنگ می‌بینند. «ترس از اینکه ممکن است موفق نشویم خیلی بد است. به قول شاعر عرب می‌گوید: «شر من الشر خوف منه عن يقعی»؛ از بلا بدتر، ترس از بلا است، ترس از فرود آمدن بلا است؛ این از خود بلا سخت‌تر است. باید در خطرها وارد شد. اینکه می‌بینید که می‌شود. عامل مهم پیشرفت، جرئت و گستاخی و نترسیدن از احتمال شکست است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۰۶/۲۵). در روایت هم آمده است که هر زمان که از کاری ترسی داشتید، خود را در آن امر قرار دهید. اگر از کاری می‌ترسی، به انجام آن اقدام کن؛ زیرا شدت هراسی که از آن داری، بزرگ‌تر از خود آن چیزی است که از آن می‌ترسی؛ «إِذَا هَبْتَ أَمْرًا فَفَعَّ فِيهِ فَإِنَّ شِدَّةَ تَوَقُّيهِ أَعْظَمُ مِمَّا تَخَافُ مِنْهُ» (ابن ابی الحدید، ۱۴۰۴ق، ج ۱۸، ص ۴۰۶).

نمودار ۱- نقش‌های جوانان در افزایش دینداری خود

۵. نقش‌های اجتماع در توانمندسازی جوانان

جامعه، نقشی محوری در توانمندسازی جوانان ایفا می‌کند. این توانمندسازی می‌تواند در قالب‌های مختلف و از طریق سازمان‌های متنوعی صورت گیرد. اهمیت این موضوع از آن جنبه است که جوانان، آینده‌سازان جامعه محسوب می‌شوند و از آنها انتظار می‌رود که در آینده به‌عنوان رهبران، متخصصان و کارآفرینان، نقش‌های کلیدی در پیشرفت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برعهده بگیرند. جامعه بایستی با فراهم آوردن سیستم آموزشی قوی و به‌روز، سطح دانش و مهارت جوانان را ارتقاء دهد. این امر شامل دسترسی به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی و آموزش مادام‌العمر است. ازجمله مواردی که جامعه می‌تواند نقش مؤثری در ارتقای جوانان ایفا کند، آموزش علم است. اگر عرصه علمی در کشور گسترش یابد، قوت نیز افزایش می‌یابد. در کنار آن، زنده شدن روح امید در جوانان، روح تازه‌ای در کالبد جسم‌شان است. افراد امیدوار برای رسیدن به مقصد حرکت می‌کنند. میدان دادن به جوانان از دیگر مواردی است که جوانان تمرین می‌کنند تا در نقش آینده خود موفق شوند. آموختن مهارت، آخرین رسالت یک جامعه برای ارتقای توان جوانان می‌باشد. چون جوان دارای هنر مفیدتر و مؤثرتر در مسیر خدمت حرکت می‌کند.

۵-۱. علم‌آموزی

علم‌آموزی در دوران جوانی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است؛ زیرا این دوران، بنیادی برای پایه‌ریزی آینده فردی و حرفه‌ای افراد است. جوانی، بهترین زمان برای کسب مهارت‌های جدید و پیچیده است. مغز جوانان قابلیت بالایی برای یادگیری و انطباق دارد که می‌تواند به شکل‌گیری پایه‌هایی مستحکم برای تخصص‌های آینده منجر شود. دانش و آگاهی علمی، زمینه خلاقیت و نوآوری را فراهم می‌آورد. علم‌آموزی به جوانان کمک می‌کند تا دیدگاه‌های نو به سنت‌ها و مسائل کهنه داشته باشند و راه‌حل‌های نوینی برای مشکلات معاصر ارائه دهند. در ادعیه قرآنی، داشتن علم را از خدای متعال طلب می‌کنیم. این علم‌خواهی از خدای متعال نشانه‌ای بر جایگاه و عظمت علم و دانش است؛ «وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا» (طه، ۱۱۴). «خدا به پیامبرش وحی کرد که از او علم بخواهد. و این علم‌خواهی آموزه قرآنی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۰۷/۱۴). در روایتی امام علی (ع) نیز اهمیت علم‌آموزی را بیان می‌کنند. «و داناترین فرد را کسی می‌دانند که علم دیگران را به علم خود اضافه کند». از امیرالمؤمنین علی (ع) پرسیدند: داناترین مردم کیست؟ فرمود: کسی که دانش دیگران را به دانش خود بیفزاید. «سئل أمير المؤمنين (ع) من أعلم الناس قال من جمع علم الناس إلى علمه» (فیض کاشانی، ۱۴۱۵ق، ج ۳، ص ۳۲۲). الگوی دانش‌جویی که قرآن معرفی می‌کند، حضرت موسی (ع) است که با آن مقام و عظمتش از بنده‌ای از بندگان خدا درخواست

آموزش کرد. قرآن کریم می‌فرماید: «قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَني مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا» (کهف، ۶۶)؛ «موسی به او (خضر) گفت: آیا از تو پیروی کنم تا از آنچه به تو تعلیم داده شده و مایه رشد است، به من بیاموزی». اهمیت علم‌آموزی به مقداری است که هفتاد هزار عابد به فضیلت یک فرد عالم هم نمی‌رسند. دانشمندی که از دانش او بهره‌برداری شود، برتر از هفتاد هزار عابد است؛ «عَالِمٌ يَنْتَفَعُ بِعِلْمِهِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ أَلْفَ عَابِدٍ» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۳۳). «پیشرفت اسلام در چندین قرن، مرهون همین توجه به علم و دانش است. از فارابی تا خواجه‌نصیر، سه قرن جلودار علم بودند. این عظمت علم در جهان اسلام، در سطح بالایی بوده است. امروز نظرهای خوارزمی در ریاضی و نظر ابن‌سینا در طب، نظرات صحیحی است و قابل استفاده می‌باشد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰/۱۱/۱۵). در روایات، اهمیت دانش را طوری بیان کرده‌اند که موجب تسلط بر دیگران می‌شود. «و افرادی که علم ندارند، به‌طور ناخودآگاه تحت رفتارها و تصمیمات دیگران قرار خواهند گرفت»، «العلم سلطان من وجده صال به و من لم یجده صیل علیه» (ابن ابی‌الحدید، ۱۴۰۴ق، ج ۲۰، ص ۳۱۹). «علم اقتدار است. این اقتدار، موجب حرکت است. و اگر کسی اقتدار نداشته باشد؛ مجبور به پیروی از سایرین است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۰۷/۱۴). در کلام رهبر معظم انقلاب، این روایت بارها مورد بیان و تأکید قرار گرفته است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۰۲/۲۸؛ ۱۳۹۷/۰۷/۲۵؛ ۱۳۹۶/۰۷/۲۶؛ ۱۳۹۵/۱۰/۱۹؛ ۱۳۹۴/۱۲/۲۰). «اروپائیان هم به برکت علم‌شان مردم دنیا را به زیر سلطه بردند. و حدود دویست سال مردم را عقب‌نگه داشتند و از داشته‌های خودشان محروم کردند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۰۴/۰۱). «گاهی در جامعه اسلامی مشکلاتی داریم. اما جوانان مؤمن هستند که با تکیه به قدرت ایمان تلاش می‌کنند و درس می‌خوانند تا بتوانند مشکلات را برطرف کنند» (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۲/۰۱/۲۹). «بگو: آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟!»، «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ» (زمر، ۹). این آیه درصدد بیان عظمت علم و عالمان در برابر جاهلان است (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱، ج ۱۹، ص ۳۹۴).

۲-۵. زنده کردن امید و اعتماد به نفس

امید به عنوان یکی از حیاتی‌ترین جنبه‌های روان‌شناسی، نقش مهمی در زندگی جوانان دارد و می‌تواند تأثیر عمیقی بر رفاه عاطفی، تصمیم‌گیری‌ها، و رویکردهای آینده‌نگر آنها داشته باشد. امید باعث می‌شود که جوانان، انگیزه بیشتری برای تلاش و رسیدن به اهداف خود داشته باشند. افرادی که امیدوار هستند، اغلب مصمم‌تر و متعهدتر به دنبال موقعیت‌های جدید می‌گردند و در برابر شکست‌ها از خود پایداری نشان می‌دهند. جوانان با امید، توانایی بیشتری برای مقابله با مشکلات و چالش‌ها از خود نشان می‌دهند.

آنها به جای دلسرد شدن از موانع، به دنبال راه‌حل‌ها و فرصت‌های نهفته در مشکلات هستند. «از جمله مواردی که منجر به پیشرفت در کارها می‌شود، داشتن روحیه «ما می‌توانیم» است. هنگامی که باور و امید وجود داشته باشد، که می‌توان دانا و توانا شد؛ حرکت اتفاق می‌افتد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۰۱/۰۱). این سفارش رهبر حکیم انقلاب، همان دستورات قرآنی است. در آیات قرآن نیز امید داشتن به آینده، خیلی مورد توجه و سفارش قرار گرفته است. «بگو: ای بندگان من که [با ارتکاب گناه] بر خود زیاده‌روی کردید! از رحمت خدا نومید نشوید؛ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا» (زمر، ۵۳). «و هرکس کار زشتی کند یا بر خود ستم ورزد، سپس از خدا آمرزش بخواهد، خدا را بسیار آمرزنده و مهربان خواهد یافت؛ وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا» (نساء، ۱۱۰). «یقیناً کسانی که ایمان آورده، و آنان که هجرت کرده و در راه خدا به جهاد برخاستند، به رحمت خدا امید دارند؛ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ» (بقره، ۲۱۸). در تفاسیر نیز امید داشتن، طمع به رحمت خدا بیان شده است. «أی یطمعون أن یرحمهم الله» (طبری، ۱۴۱۲ق، ج ۲، ص ۲۰۷)، «و کسانی که به آیات خدا و دیدار او کفر ورزیدند، آنان از رحمت من نومید شده‌اند، و برای آنان عذابی دردناک است؛ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَسْأَوْنَ مِنْ رَحْمَتِي» (عنکبوت، ۲۳؛ ابوالفتوح رازی، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵، ص ۱۹۸). «هرکس که امید به دیدار پروردگارش دارد، باید عمل صالح انجام دهد؛ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا» (کهف، ۱۱۰؛ طوسی، بی‌تا، ج ۷، ص ۱۰۰).

رهبری معظم انقلاب در بیانیه گام دوم، امید را این‌گونه بیان می‌کنند: «بی‌شک فاصله میان باید‌ها و واقعیت‌ها، همواره وجدان‌های آرمان‌خواه را عذاب داده و می‌دهد؛ اما این، فاصله‌ای طی‌شدنی است و در چهل سال گذشته در مواردی بارها طی شده است و بی‌شک در آینده، با حضور نسل جوان مؤمن و دانا و پُرانگیزه، با قدرت بیشتر طی خواهد شد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲). از مواردی که موجب امیدواری در جامعه است، دیدن نقاط مثبت و حرکت‌های خوب در جامعه است. مثلاً در کنار همه زمینه‌های فساد در جامعه، اما جوانان حاضر در اعتکاف، راهپیمایی اربعین و نمازهای جماعت دانشگاه‌ها بسیار زیاد است. این امر موجب امیدبخشی به افراد است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۰۶/۱۵)، از دیگر موارد امیدبخش، دیدن پیشرفت مادی و معنوی کشور است؛ که با ابتدای انقلاب قابل مقایسه نیست (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۰۷/۰۴). بزرگ‌ترین بلا، از دست دادن امید است؛ «أعظم البلاء إنقطاع الرجاء» (خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۲، ص ۳۷۳). امید در لغت به معنای گمان وقوع خیری ممکن‌الحصول در آینده آمده است (راغب اصفهانی، ۱۳۸۸ق، ص ۳۴۶؛ عسکری، ۱۳۹۰ق، ص ۲۴۸؛ مصطفوی، ۱۳۹۹ق،

ج ۴، ص ۷۰). معانی ترس، توقع، انتظار و شوق نیز برای آن ذکر شده است (طریحی، ۱۳۸۷ق، ج ۲، ص ۱۵۵). «از مواردی که به جوانان امید می‌دهد و آنها را به حرکت وادار می‌کند، این است که داشته‌ها و توانمندی‌های آنها را بیان کنیم. جوانان امروز باید بدانند آنها از جوانان اول انقلاب کمتر نیستند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۰۷/۱۱). «جوانان ما کارآمد، پراگیزه، پرحوصله و دارای ابتکار هستند» (۱۳۹۸/۰۲/۲۴). هرکس به چیزی امید داشته باشد، در پی آن می‌رود؛ «مَنْ رَجَا شَيْئاً طَلَبَهُ» (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴ق، ص ۲۱۳). «به جوانان باید امید بدهیم که آنها می‌توانند به موفقیت برسند. رهبر معظم انقلاب در برخورد با جوانان، آنها را افرادی می‌داند که نظام سلطه را هم می‌توانند نابود کنند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۰۶/۲۶). احساس بن‌بست در امور، احساس عدم امکان فرج، انفعال است. یأس از رحمت خدا یکی از آثار این انفعال است که یکی از گناهان کبیره است؛ «لَا تَيَاسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ» (یوسف، ۸۷). «از گناهانی که جزو گناه‌های کبیره است، یأس از رحمت خدا است» (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۰۱/۲۳). در روایات، امید به رحمت خدا نیز سفارش شده است. هیچ بنده‌ای نیست که گناهی مرتکب شود، پس برخیزد، وضو بگیرد و از خداوند برای گناهِش طلب آمرزش کند؛ مگر آنکه بر خداوند لازم است که او را ببامرزد. «مَا مِنْ عَبْدٍ أَذْنَبَ ذَنْبًا فَقَامَ وَ تَوَضَّأَ وَ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْ ذَنْبِهِ، إِلَّا كَانَ حَقِيقًا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ» (بحرانی، ۱۴۱۵ق، ج ۲، ص ۱۶۹). «در شگفتم از کسی که ناامید می‌شود، در حالی که همراه او استغفار (طلب آمرزش از خداوند) وجود دارد!»، «عَجِبْتُ لِمَنْ يَقْنَطُ وَ مَعَهُ الْإِسْتِغْفَارُ» (حویزی، ۱۴۱۵ق، ج ۴، ص ۴۹۰).

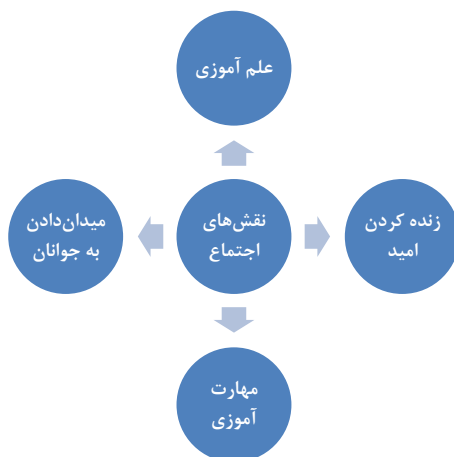
۳-۵. میدان دادن به جوان

میدان دادن به جوانان به معنای فراهم کردن فرصت‌ها و بستر مناسب برای ابراز و به‌کارگیری توانایی‌ها، نوآوری‌ها و نقطه‌نظرات جوانان در سطوح مختلف جامعه است. این امر ضرورت دارد؛ زیرا جوانان دارای پتانسیل بالایی برای کمک به رونق و توسعه جامعه هستند. جوانان معمولاً پراورزی و مشتاق یادگیری هستند و تمایل به پذیرش و آزمایش ایده‌های نو دارند. وقتی به آنها میدان داده می‌شود، جامعه از خلاقیت و نوآوری آنها سود می‌برد. جوانان همانند سرمایه‌ای برای آینده هر جامعه‌ای هستند. توانمندسازی و میدان دادن به آنها، در واقع سرمایه‌گذاری در آینده و پایداری جامعه است. با مثال زدن و آموزش دادن، جوانان به تدریج قادر خواهند بود در نقش‌های رهبری که برای هدایت جامعه در آینده لازم است، ظاهر شوند. پیغمبر (ص) در یکی از حساس‌ترین زمان‌های عمر شریف‌شان، مسئولیت سپاه را به یک جوان دادند. این در حالی بود که خیلی از افراد توانمند نیز حضور داشتند (واقدی، ۱۹۶۶م، ج ۳، ص ۱۱۱۸). رهبر معظم

انقلاب می‌فرماید که «امروز در کشور ما تعداد زیادی اسامه وجود دارد. این جوانان هم حاضر هستند که در میدان‌ها فعالیت کنند. برای فقرزدایی و سازندگی، می‌توانند نقش بسیار مهمی ایفا کنند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۰۲/۰۱). در قرآن کریم هم، نقش حضرت اسماعیل در کنار حضرت ابراهیم در بنای کعبه دیده می‌شود. «و (به یاد آورید) هنگامی را که ابراهیم و اسماعیل پایه‌های خانه (کعبه) را بالا می‌بردند (و می‌گفتند: پروردگار! از ما بپذیر، که همانا تو شنوای دانایی!؛ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ» (بقره، ۱۲۷). از راه‌های حل مشکلات کشور، میدان دادن به جوانان است. آنها با توان و ابتکار خود خیلی در پیشرفت کشور مؤثر هستند. «دولت اگر به جوان‌ها اعتماد کند، مثل اعتمادی که مرحوم امام به جوان‌ها داشتند، مشکلات کشور خیلی زود حل می‌شود» (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۰/۰۲/۲۱). در روایات نیز حضور جوانان در کنار پیغمبر (ص) را می‌بینیم که از همان ابتدا ایشان را یاری کردند و ایشان هم به جوانان اهمیت دادند. «از جوانان صالح و انقلابی و فاضل در مسئولیت‌های قوه استفاده کنید» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۱۲/۱۶).

۴-۵. مهارت‌آموزی

مهارت‌آموزی در جوانان از اهمیت بالایی برخوردار است؛ زیرا مستقیماً بر توانایی‌های آنها برای رشد شخصی، پیشرفت حرفه‌ای و مشارکت مثبت در جامعه تأثیر می‌گذارد. ارتقاء مهارت‌ها، آنها را برای مواجهه با چالش‌های ناشی از تحولات سریع اجتماعی آماده می‌کند. در دنیای رقابتی امروز، داشتن مهارت‌های تخصصی و فنی می‌تواند جوانان را در موقعیت بهتری برای یافتن شغل قرار دهد. مهارت‌های حرفه‌ای و فنی به جوانان کمک می‌کند تا در بازار کار پویا و متغیر امروز، توانمند باشند و به‌طور مداوم در حرفه‌های خود پیشرفت کنند. دانش و مهارت‌های جوانان به آنها اجازه می‌دهد تا به‌راحتی در مشاغل مختلف و صنایع گوناگون خود را تطبیق دهند و از فرصت‌های متعدد بهره‌مند شوند. جوانان در کنار داشتن علم و دین، باید مهارت نیز داشته باشند؛ تا در حل مسائل، موفق‌تر ظاهر شوند. «مسئله فنی و حرفه‌ای در آموزش و پرورش خیلی مهم است. این مسئله را باید خیلی جدی گرفت. باید مهارت کارگر را بالا برد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۰۲/۰۸). در آیات قرآن به مهارت داشتن انبیاء نیز اشاره شده است. حضرت موسی (ع) مهارت چوپانی داشته است (قصص، ۲۷)، و حضرت داوود (ع) نیز هنر زره‌سازی داشتند (انبیاء، ۸۰). «کشور به موازات نیاز به علم، به پنجه‌های کارآمد هم نیاز دارد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۰۶/۱۶).

نمودار ۲- نقش‌های اجتماع در توانمندسازی جوانان

۵. نتیجه‌گیری

اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری می‌تواند به جوانان کمک کند تا در مواجهه با چالش‌های زندگی، تصمیم‌گیری‌های مسئولانه‌تری اتخاذ کنند. این تحقیق نشان داد که آشنایی با اندیشه‌های قرآنی رهبری حکیم انقلاب می‌تواند به جوانان کمک کند تا از نگرش مثبت و سازنده‌ای نسبت به خود، جامعه و محیط‌شان برخوردار شوند. جوانان چون به نکات اصلی موفقیت توجه ندارند، معمولاً منتظر تحقق رویاهای خود می‌مانند و حرکتی برای تحقق آنها انجام نمی‌دهند. اما مبانی عمیق دینی ما به‌روشنی، راه موفقیت را توانمند شدن می‌داند. باید حرکت کرد تا به مقصود رسید. در این مقاله بحث توانا شدن در دو قسمت نقش جوانان و نقش جامعه تبیین شده است. جوانی که نگاه دینی دارد، هم به امداد خدای متعال اطمینان دارد و هم خدا به او قوت روح و جسم عطا می‌کند. تلاش زیاد نیز افراد را در رسیدن به اهداف خود موفق می‌کند. جوانان باید بدانند که غالب افراد با تلاش خود به مقصود رسیده‌اند و با نشستن‌ها کار پیش نمی‌رود. داشتن روحیه خطرپذیری و دل به دریا زدن نیز خیلی مهم است. باید از ورود در میدان نترسید. در مرحله بعد به نقش جامعه پرداخته شده است. علم‌آموزی به جوانان در تقویت توان آنها مؤثر است. انسان‌های عالم معمولاً مؤثر و موفق هستند. نکته دیگر، امید است. جوانان باید بدانند که تقویت روحیه امید در شکست‌های آنها خیلی اثرگذار است و آنها را تا رسیدن به مطلوب همراهی می‌کند و انسان امیدوار، کارها را رها نمی‌کند. در آخر، میدان دادن به جوانان و مهارت‌آموزی به آنها نیز باید مورد توجه مسئولان باشد.

— منابع —

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

- ابن أبی الحدید، عبد الحمید (۱۴۰۴ق). شرح نهج البلاغة لابن أبی الحدید. قم: دار إحياء الكتب العربية، ج ۱۸، ۲۰.
- ابن شعبه حرانی، حسن بن علی (۱۴۰۴ق). تحف العقول. قم: آل علی (ع)، چاپ دوم.
- ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۳۸۵). لسان العرب. علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ج ۱۵، ۱۲.
- ابوالفتح رازی، حسین بن علی (۱۴۰۸ق). روض الجنان و روح الجنان في تفسیر القرآن. مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ج ۱۵.
- ازهری، محمد بن احمد، (۱۴۲۱ق). تهذیب اللغة. بیروت: دار الاحیاء تراث عربی، ج ۱۴.
- بحرانی، هاشم بن سلیمان (۱۴۱۵ق). البرهان في تفسیر القرآن. قم: موسسه البعثة، ج ۲.
- بروجردی، سید حسین (۱۳۸۶). جامع احادیث الشيعة. تهران: انتشارات فرهنگ سبز.
- حلوانی، حسین بن محمد (۱۴۰۸ق). نزهة الناظر و تنبيه الخاطر. قم: مدرسه الإمام المهدي (ع).
- حویزی، عبد علی بن جمعه (۱۴۱۵ق). تفسیر نور الثقلین. قم: اسماعیلیان، چاپ چهارم، ج ۴.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۳/۰۱/۰۱). بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2708>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۰۱/۰۱). بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32695>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۹/۰۲/۰۱). بیانات در دیدار با جوانان با مصلاهی بزرگ تهران. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3003>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۰۳/۰۱). بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42633>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۳/۰۴/۰۱). بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3236>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۰۹/۰۳). بیانات در دیدار بسیجیان. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34995>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۲/۰۴/۰۴). بیانات در دیدار خانواده‌های شهداء. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=53203>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۰۷/۰۴). گزیده‌ای از بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=43591>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳/۰۱/۰۶). بیانات در یادمان شهدای شرق کارون. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26024>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۰۲/۰۸). بیانات در دیدار کارگران. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32920>

- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۴/۰۸/۰۸). *بیانات در دیدار کارگزاران نظام*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3318>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۰۷/۱۱). *بیانات در دیدار خانواده شهید محسن حججی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=37867>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۷/۱۱/۱۳). *بیانات در جلسه پرسش و پاسخ با جوانان در دومین روز از دهه فجر*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2927>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۳/۰۷/۱۴). *بیانات در دیدار جمعی از ورزشکاران*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3252>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۹/۰۷/۱۴). *بیانات در دیدار نخبگان جوان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10233>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۰۶/۱۵). *بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40421>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۰۹/۱۵). *بیانات در دیدار مردم به مناسبت عید غدیر*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8485>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۰/۱۱/۱۵). *بیانات در دیدار اعضای گروه دانش صدای جمهوری اسلامی ایران*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2575>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۹/۰۶/۱۶). *بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10077>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۹/۰۶/۱۶). *بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10077>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۱۲/۱۶). *انتصاب حجت‌الاسلام والمسلمین سیدابراهیم رئیسی به ریاست قوه قضائیه*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41883>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۰۲/۱۷). *بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36431>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۱۰/۱۸). *بیانات در دیدار مردم قم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44628>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۸/۰۷/۱۹). *بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2976>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۱۰/۱۹). *بیانات در دیدار مردم قم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35367>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۰/۱۰/۱۹). *بیانات در ارتباط تصویری با مردم قم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=49361>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۱۲/۲۰). *بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32587>

خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۰/۰۲/۲۱). *بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکلهای دانشجویی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47834>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۱۱/۲۲). *بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>

خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۱/۰۱/۲۳). *بیانات در دیدار مسئولان نظام*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=50037>

خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۱/۰۱/۲۳). *بیانات در دیدار مسئولان نظام*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=50037>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۷/۱۰/۲۴). *بیانات در دیدار تشکلهای مختلف دانشجویی دانشگاه‌های تهران*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=24657>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۰۶/۲۵). *بیانات در دیدار نخبگان جوان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3351>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۰۶/۲۵). *بیانات در دیدار نخبگان جوان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3351>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۰۷/۲۵). *بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40725>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۰۶/۲۶). *بیانات در دیدار جمعی از آزادگان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8840>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۰۷/۲۶). *بیانات در دیدار نخبگان جوان علمی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=37949>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۰۷/۲۶). *بیانات در دیدار نخبگان جوان علمی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=37949>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۰۲/۲۷). *بیانات در محفل انس با قرآن کریم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39624>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹/۰۲/۲۸). *بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکلهای دانشجویی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=45639>

خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۲/۰۱/۲۹). *بیانات در دیدار روضائی دانشجویان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52554>

خوانساری، محمد بن حسین (۱۳۶۶). *شرح آقا جمال خوانساری بر غرر الحکم و درر الکلم*. تهران: دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ج ۲.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۳۸۸ق). *مفردات الفاظ قرآن*. المکتبه المرتضویه.

طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۹۰ق). *المیزان فی تفسیر القرآن*. بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ دوم، ج ۱۰.

طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲). *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*. تهران: ناصر خسرو، چاپ سوم، ج ۶.

- طبری، محمد بن جریر (۱۴۱۲ق). جامع البیان فی تفسیر القرآن. بیروت: دار المعرفة، ج ۲.
- طریحی، فخرالدین بن محمد (۱۳۸۷ق). مجمع البحرین. نشر فرهنگ اسلامی، ج ۱-۲.
- طوسی، محمد بن حسن (بی تا). التبیان فی تفسیر القرآن. بیروت: دار احیاء التراث العربی، ج ۷.
- عریضی، علی بن جعفر (۱۴۰۹ق). مسائل علی بن جعفر و مستدرکاتها. قم: المؤتمر العالمي للإمام الرضا(ع).
- عسکری، حسن بن عبدالله (۱۳۹۰ق). فروق اللغویه. قم: انتشارات اسلامی.
- فراهیدی، عبدالرحمن الخلیل (۱۳۶۴ق). العین. نشر دارالهجره، ج ۳.
- فیروزآبادی، محمد بن یعقوب (۱۴۱۴ق). قاموس المحيط. بیروت: دارالکتب العلمیه، ج ۲۰.
- فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۴۱۵ق). تفسیر الصافی. تهران: مکتبه الصدر، چاپ دوم، ج ۳.
- قرطبی، محمد بن احمد (۱۳۶۴). الجامع لأحكام القرآن. تهران: ناصر خسرو، ج ۹.
- قمی، عباس (۱۴۱۴ق). سفینه البحار. قم: ناصر خسرو، ج ۲.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق). الکافی. تهران: دارالحدیث، چاپ چهارم، ج ۱.
- لیثی واسطی، علی بن محمد (۱۳۷۶). عیون الحکم و المواعظ. قم: دارالحدیث.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ق). بحار الأنوار. بیروت: وزارت ارشاد، چاپ دوم، ج ۹۱.
- مجلسی، محمدتقی (۱۴۰۶ق). روضة المتقین فی شرح من لایحضره الفقیه. قم: بنیاد فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، ج ۱۳.
- مصطفوی، محمدحسن (۱۳۹۹ق). التحقیق فی کلمات القرآن. مرکز نشر کتاب، ج ۴.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۱). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ دهم، ج ۱۹.
- واقدی، محمد بن عمر (۱۹۶۶م). المغازی. الاعلمی. قم: بوستان کتاب، ج ۳.